

IMPLICAȚIILE ÎNZESTRĂRII CU NOI SISTEME DE ARMAMENT ASUPRA COMPONENTEI MORALE A PUTERII DE LUPTĂ

Maior instr. sup. drd. Claudiu Valer NISTORESCU

*Facultatea de comandă și stat major,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București*

Cerințele actuale ale câmpului de luptă impun mult mai mult decât concentrarea unei cantități de forțe și mijloace adecvate în scopul realizării unui raport de forțe favorabil obținerii succesului în operațiile militare. Cu siguranță, factorul moral rămâne un multiplicator al forței și un element esențial al puterii de luptă. În acest sens, dorim să subliniem faptul că înzestrarea forțelor cu sisteme de armament moderne și performante poate contribui semnificativ la creșterea puterii de luptă. Superioritatea acestui imperativ al acțiunilor militare asigură premisele nu numai ale unei distrugerii fizice a adversarului, ci și ale anihilării coeziunii și voinței sale de a lupta. Înzestrarea corespunzătoare a structurilor tactice de forțe, atât din punct de vedere cantitativ, cât mai ales calitativ, se reflectă, pe de o parte, la nivelul componentei fizice a puterii de luptă, iar pe de altă parte, în cadrul componentei morale a acesteia. Astfel, în opinia noastră, menținerea unui moral ridicat al militarilor depinde, în mare măsură, de calitatea și fiabilitatea procesului înzestrării cu noi sisteme de armament și echipamente militare.

Cuvinte-cheie: sisteme de armament, componenta morală a puterii de luptă, voința de a lupta, comanda misiunii, echipamente militare.

Motto:

„Ca să învingi, nu lupti cu armele, ci cu sufletul inamicului”.¹

General George S. Patton

INTRODUCERE

De-a lungul istoriei, una dintre opțiunile statelor pentru a răspunde permanentelor riscuri și amenințări la adresa securității lor a fost dezvoltarea instrumentului militar al puterii, acesta devenind pârghie și mijloc, totodată, în impunerea voinței politicii.

În timp, acest instrument a fost perfecționat și, în consecință, au fost statuate o serie de valori, principii și bune practici referitoare la modul de executare a acțiunilor ce presupun întrebuintarea forțelor militare. În acest context, diferite școli de gândire militară au elaborat o serie de „recomandări” cu privire la întrebarea: „Cum luptăm?”. Aceste recomandări sunt rezultate pe baza experienței conflictelor și confruntărilor armate consumate și sunt adaptate în permanență în funcție de natura amenințărilor și de dezvoltarea tehnologică. În prezent, acest tip de îndrumări iau forma doctrinelor militare și au ca scop oferirea de soluții adecvate pentru obținerea succesului în operațiile militare viitoare.

Deși natura războiului rămâne aceeași, caracterul acestuia este totuși într-o permanentă schimbare, generând nevoia de adaptare continuă a instrumentului militar. Formele și procedeele luptei armate, tacticile, tehnicile și procedurile sunt ajustate constant la cerințele spațiului de luptă modern, dezvoltarea tehnologică influențându-le în mod semnificativ.

Noile sisteme de armament și tehnică de luptă contribuie astăzi decisiv la realizarea puterii de luptă a structurilor de forțe, sub toate aspectele ei. Dezvoltarea calitativă a echipamentelor militare rează, în permanență, dimensiunile spațiale și temporale ale acțiunii militare, obligând la o continuă și rapidă adaptare atât a mecanismelor de comandă și control, cu accent pe decizia oportună, cât și a modului de operare a forțelor.

¹ În original, „To win battles, you do not beat weapons; you beat the soul of the enemy.” – generalul George S. Patton, *A letter to his son*, 6 iunie 1944.

Cu toate acestea, indiferent de nivelul de tehnologizare a spațiului de luptă, omul va rămâne vectorul esențial care va potența energia necesară pentru îndeplinirea obiectivelor, la fiecare nivel al operațiilor. Luptătorul, într-o largă accepțiune a conceptului, va rămâne principalul motiv ce stă la baza declanșării, dezvoltării, consumării, dar și a finalizării conflictului. Resursa umană reprezintă elementul care realizează sinergia componentelor puterii de luptă necesară entității militare pentru îndeplinirea misiunii.

Obiectivul prezentului demers este realizarea unei analize care să scoată în evidență modalitatea în care înzestrarea cu tehnică de luptă și noi sisteme de armament a structurilor de forțe sau, în egală măsură, deficiențele existente în domeniul respectiv influențează moralul soldaților și, implicit, componenta morală a puterii de luptă. Fără a avea pretenția realizării unei prezentări exhaustive a subiectului, complexitatea, implicațiile și dimensiunile lui fiind dificil de apreciat în totalitate, dorim să semnalăm actualitatea și importanța gestionării moralului trupelor, punând accent pe impactul pe care înzestrarea cu noi sisteme de armament îl poate avea asupra acestuia. Abordarea problemei încearcă să evidențieze atât aspectele pozitive pe care înzestrarea corespunzătoare le poate avea asupra moralului militarilor și, implicit, asupra puterii de luptă, cât și efectul de diminuare a acesteia din urmă, prin existența unor disfuncționalități în cadrul acestui proces.

Pentru realizarea unei direcționări coerente a eforturilor în scopul atingerii obiectivelor propuse, am considerat oportună stabilirea unor întrebări de cercetare, întrebări care, practic, generează și direcțiile de cercetare ale prezentului demers. Acestea sunt:

- *Care este rolul componentei morale a puterii de luptă în realizarea acesteia și care sunt factorii determinanți ai acestei componente?*
- *Care sunt cerințele câmpului de luptă modern și în ce mod condiționează realizarea componentei morale a puterii de luptă?*
- *Care sunt implicațiile asupra componentei morale, generate de nivelul înzestrării cu sisteme de armament și tehnică de luptă moderne în cadrul operațiilor militare de luptă?*

Trebuie subliniat faptul că metodele de cercetare pretabile acestei analize sunt destul de restrânse, de aceea analiza realizată are o serie de limitări. Am recurs la o serie de metode și tehnici pretabile științei militare, acestea fiind recomandate de specialiști militari în domeniul cercetării, precum: metoda istorică,

metoda referențială, metoda deducției și analizei (Scipanov, Nistor, 2020, p. 954). Așadar, prin raportarea directă la o serie de conflicte armate din trecut, am încercat crearea unei imagini a impactului avut de efectele anumitor sisteme de armament asupra moralului și voinței de a lupta a militarilor. De asemenea, am recurs la un raționament logic-deductiv pentru a sublinia actualitatea interdependenței dintre dezvoltarea tehnologică, înzestrarea forțelor și moralul pe câmpul de luptă.

Succinta analiză a componentei morale a puterii de luptă, precum și a cerințelor ce se impun pentru gestionarea eficientă a acesteia se constituie în puncte de plecare pentru analiza realizată. În același timp, considerăm că scurta analiză a unor evenimente punctuale din cadrul unor confruntări militare trecute vine în sprijinul și conferă consistență demersului realizat.

ROLUL COMPONENTEI MORALE ÎN REALIZAREA PUTERII DE LUPTĂ

Câmpul de luptă modern impune câștigarea și menținerea inițiativei în condițiile în care potențialii inamici ai statelor membre ale NATO își găsesc tot mai mult sursa de putere în abordări ale operațiilor militare ce implică modalități neconvenționale și hibride. Mai mult de atât, atitudinea ostilă din ultimii ani a unor actori statali precum China sau Federația Rusă, coroborată cu demersurile de necontestat ale acestora de a realiza noi capacități ofensive, generează necesitatea de a lua în considerare posibilitatea executării unor operații militare majore de tip combat (AJP-3, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations, 2019, pp. 1-27). Posibilitatea executării unor astfel de operații revine în condițiile identificării de către NATO a unor potențiali inamici de valoare relativ egală/*near peer enemy* în ceea ce privește capacitățile militare.

În acest context, abordarea manevrieră a operațiilor, acea abordare filozofică privind modul de executare a operațiilor militare, scoate în evidență importanța inițiativei, oferind, totodată, fundamentele și direcțiile pentru realizarea acestui deziderat. Astfel, *exploatarea vulnerabilităților* inamicului simultan cu evitarea *punctelor tari* ale acestuia constituie principiul de bază al acestei abordări (ATP-3.2.1., Allied Land Tactics, 2018, pp. 1-16). În aceeași idee, exploatarea oportunităților tactice este crucială, acest lucru generând necesitatea implementării și exercitării unui sistem de comandă și control care să ofere libertatea de acțiune și „*autoritatea*” de a acționa a comandanților subordonați. Acest lucru este realizat

prin implementarea și exercitarea unei filozofii a comenzii centrată pe comanda misiunii/*mission command* (ADP-6.0, Army Doctrine Publication, Mission Command, 2019, p. 1). Această filozofie a comenzii, asumată de către NATO și care are ca unul dintre principii *încrederea reciprocă*, devine un element central al puterii de luptă, influențând semnificativ componenta morală a acesteia.

Referindu-ne la puterea de luptă și la rolul componentei morale în realizarea acesteia, trebuie subliniat faptul că, în majoritatea doctrinelor armatelor moderne, se face distincție între *capacitatea de luptă și puterea de luptă*². În timp ce *capacitatea de luptă* desemnează totalitatea componentelor (aspectelor) fizice, conceptuale și morale ale unei entități militare într-o fază inițială, la un moment dat, înainte de angajarea în operație, *puterea de luptă* rezultă în urma integrării funcțiilor luptei la nivelul componentelor amintite, în condițiile interacțiunii cu factori ce țin de misiunea primită, mediul de operare și inamic. Specialiștii militari au definit puterea de luptă ca fiind cea „*capacitate/capabilitate realizată de o forță în orice moment pentru obținerea rezultatelor în luptă, pentru realizarea unei misiuni specifice împotriva unei anumite forțe inamice, într-un anumit mediu de luptă*”. (Du Bois, 1997).

Altfel spus, puterea de luptă reprezintă acea energie emanată de către o entitate militară în situația interferării directe cu acțiunile inamicului și în condițiile impuse de mediul de operare. Puterea de luptă obținută astfel, având ca sursă primară nivelul de realizare a capacității de luptă sub cele trei aspecte – *conceptuală, fizică și morală* –, reprezintă, practic, abilitatea unei unități de a produce efecte distructive asupra inamicului, în scopul înfrângerii acestuia. Aceste efecte asupra inamicului sunt atât sub aspect fizic, cât și moral. De aceea, considerăm că trebuie subliniat faptul că, în funcție de modul de integrare a funcțiilor luptei și de impactul factorilor amintiți, puterea de luptă se poate manifesta la un nivel superior sau contrar, obținându-se o putere de luptă inferioară în raport cu capacitatea de luptă deținută anterior angajării în luptă (*figura nr. 1*).

² Doctrina NATO pentru operațiile terestre identifică trei componente ale puterii de luptă: *conceptuală, fizică și morală* [North Atlantic Treaty Organization, Allied Joint Publication (AJP 3.2), Allied Joint Doctrine for Land Operations, 2016]. Doctrina operațiilor forțelor terestre ale Armatei României face distincție între *capacitatea de luptă și puterea de luptă*, cea din urmă realizându-se prin integrarea funcțiilor luptei (cu rol de factor diminuator/multiplicator) la nivelul capacității de luptă, în condițiile impuse de misiune, inamic și mediul de operare; aceeași publicație identifică aceleași componente ale capacității de luptă, respectiv ale puterii de luptă, la fel ca și doctrina NATO, realizându-se, astfel, alinierea conceptuală la nivel aliat (FT-1, Doctrina operațiilor forțelor terestre, București, 2017)].

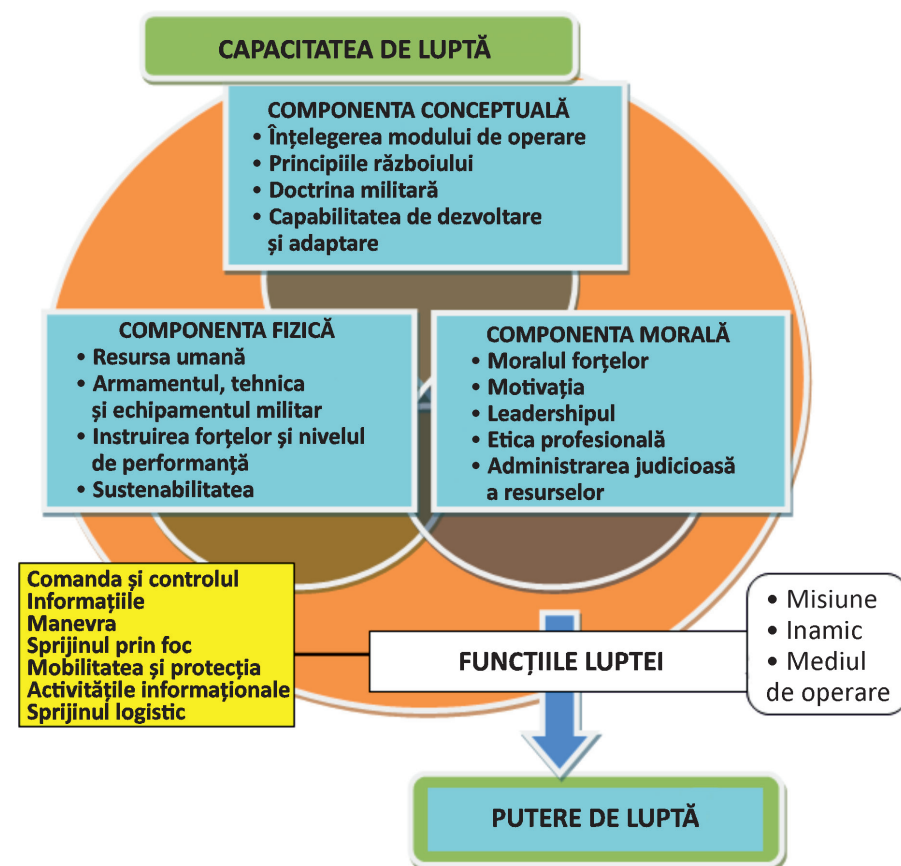

Figura nr. 1: Corelația capacitate-putere de luptă
(British Ministry of Defence, Army Doctrine Publication, Land Operations, p. 3.1)

Ținând cont de considerentele conceptuale prezentate, putem conchide că, indiferent dacă vorbim despre capacitatea sau puterea de luptă a unei entități militare, gestionarea eficientă a componentei morale devine esențială. În acest sens, apreciem ca fiind necesară o scurtă descriere a acesteia.

Componenta morală a puterii de luptă analizează „*posibilitatea de a face oamenii să lupte*” (Buța, Alexandrescu, Dumitru, p. 8), acest aspect fiind atent analizat, de-a lungul timpului, de către teoreticienii militari. În opinia acestora, factorul moral „*reprezintă mijlocitorul indispensabil dintre potențialul și capacitatea combativă a unui luptător, unități sau armate*”. (Duțu, 2001, p. 22).

Componenta morală a puterii de luptă reprezintă, într-o largă abordare, acea dimensiune care integrează elemente ce țin de moralul și motivația forțelor, etica profesională, leadershipul manifestat la nivelul entității, dar și abilitatea de a gestiona

eficient resursele. Dacă sustenabilitatea este un element esențial al componentei fizice a puterii de luptă, gestionarea eficientă a resurselor disponibile (inclusiv resursa umană) și, mai ales, dovada eficienței acestei activități sunt elemente ce stau la baza realizării componentei morale. Același lucru este valabil și în cazul înzestrării cu sisteme de armament, tehnică de luptă și echipamente militare, elemente constituente ale componentei fizice. Cantitatea suficientă a acestora, calitatea și eficiența lor pe câmpul de luptă, asigurarea oportună și posibilitatea instruirii corespunzătoare vor genera efecte pozitive asupra moralului militarilor.

Componenta morală a puterii de luptă se materializează, de regulă, într-o cerință critică, aceasta constituind o sursă de putere pentru acele capacități critice ale centrului de greutate propriu sau al inamicului. În opinia noastră, are aceeași importanță ca și componentele conceptuală și fizică ale puterii de luptă, neglijarea ei creând vulnerabilități ce pot fi exploatare de către inamic. Ea se află în strânsă interdependență cu celelalte componente ale puterii de luptă, iar modul de gestionare a componentelor fizice și conceptuale are efecte directe asupra moralului și motivației luptătorilor.

Obținerea unui moral ridicat și, deopotrivă, menținerea lui pentru realizarea acelei *energii combative* concentrată pe înfrângerea inamicului este un rezultat al unui proces continuu și constant. Acest proces începe încă din faza inițială a carierei militare. Câștigarea, în plan moral, a militarului în devenire poate fi definitorie pentru viitoarea lui motivație, determinare și, implicit, formare. Demonstrarea eficacității și a efectului distructiv al armamentului din înzestrarea unității va fi următorul pas în creșterea moralului noilor militari, în acest scop fiind organizate exerciții de trageri demonstrative. De asemenea, justetea cauzei, eficacitatea sistemului de comandă și control, dovada evidentă că resursa umană nu este irosită și sacrificiile contribuie la atingerea obiectivelor sunt alți factori care influențează componenta morală. Sănătatea fizică și mentală a luptătorilor, nivelul de pregătire adecvat, recunoașterea meritelor și asigurarea condițiilor optime pentru familii modelează, alături de factorii amintiți, în mod pozitiv sau negativ, ceea ce astăzi numim *voința de a lupta/will to fight*. Deși înzestrarea cu armament de calitate contribuie decisiv la moralul militarilor, ea nu poate compensa aceste aspecte care conferă o legitimitate morală și un confort psihologic militarilor. În acest context, putem sublinia faptul că, în condițiile unui mediu operațional complex, gestionarea moralului și a voinței de a lupta a militarilor va rămâne o prioritate și o provocare deopotrivă.

REPERE ISTORICE PRIVIND ROLUL ECHIPAMENTELOR MILITARE ÎN GESTIONAREA COMPONENTEI MORALE A PUTERII DE LUPTĂ

Înzestrarea corespunzătoare cu echipamente militare și cel puțin egală cu a adversarului, din punct de vedere calitativ, dar și cantitativ, poate potența componenta morală, acest fapt transpunându-se într-o putere de luptă crescută. Evidențierea acestui fapt se constituie în obiectul demersului nostru, iar pentru atingerea obiectivului principal, am considerat relevantă analiza unor cazuri particulare, cu observația că lista acestora este departe de a fi completă. Acestea fac referire la înzestrarea cu armament a Armatei Române pe timpul celor două războaie mondiale, introducerea în premieră a unor noi sisteme de armament și disfuncționalitățile apărute în anumite situații pentru armamentul nou intrat în înzestrarea forțelor luptătoare.

Reorganizarea și înzestrarea cu armament a Armatei Române în campania anului 1917 a Primului Război Mondial

Din păcate pentru România și pentru armata sa, campania anului 1916, anul intrării țării noastre în război, a constituit un eșec militar de proporții, care a generat atât pierderi teritoriale semnificative, cât și neutralizarea sau chiar distrugerea fizică a multor divizii românești. „În afara diviziilor din munți, nu a mai rămas nimic din Armata Română”, informa generalul Henri Berthelot, șeful Misiunii Militare franceze, conducerea de la Paris, pe 13 decembrie 1916 (Torrey, 2018, p. 187). Pierderile românilor au fost uriașe: 163.515 morți, grav răniți sau dispăruți/146.600 de prizonieri (lb.), în condițiile în care, la începutul războiului, țara noastră avea aproximativ 658.000 de militari angajați în *componenta operativă* și 134.000 făceau parte din *partea sedentară* (Otu, 2017, p. 7).

Astfel, la adăpostul iernii și pe un front relativ stabilizat, se impunea reformarea armatei, incluzând reorganizarea și instruirea acesteia, implementarea formelor și procedeele de ducere a acțiunilor de luptă, în conformitate cu cerințele câmpului de luptă de la acea vreme și, nu în ultimul rând, înzestrarea corespunzătoare cu armament, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

România, sub îndrumarea Misiunii Militare franceze, își reducea numărul diviziilor de infanterie de la 23 la 15 și reușea operaționalizarea aproape completă a 10 divizii. O divizie de infanterie operaționalizată avea în componență două brigăzi de infanterie, fiecare brigadă fiind formată din două regimente de infanterie și două

batalioane de cavalerie. Regimentul era constituit din trei batalioane de infanterie, fiecare dintre acestea având trei companii de infanterie și o companie de mitraliere. Cea de a patra companie a fost desființată, permițând, astfel, constituirea la nivelul diviziei a unei rezerve de patru batalioane de infanterie. În total, fiecare divizie avea pe statul de organizare 19.000 de rații și 12.000 de puști (Ib., p. 78).

Înzestrarea cu armament a constituit un alt obiectiv important, având în vedere faptul că, în bătăliile din 1916, s-au pierdut aproximativ 80% din puștile existente la începutul campaniei, 50% din artilerie și 85% din mitralierele deținute. Cifrele oficiale înregistrate în documentele de evidență, atât ale Armatei Române, cât și ale Misiunii Militare franceze scot în evidență cantitatea impresionantă de echipamente militare primite: 199 de avioane, 300 de vehicule, 220.000 de puști, 4.500 de puști automate, 2.700 de mitraliere, 80 de tunuri de 75 mm, 85 de tunuri de 120 mm, cantități mari de muniție (Torrey, p. 200).

Astfel, spre deosebire de anul 1916, când regimentele românești aveau maxim șase mitraliere și arareori câte o pușcă automată, în 1917, un regiment avea 24 de mitraliere și 96 de puști automate. La nivelul celor 10 divizii din linia întâi, fiecare avea, în medie, 112 mitraliere față de 81, ajungând până la 108, cât aveau diviziile germane. Artileria, care, practic, nu exista în anul precedent, număra, la finalul reorganizării, 49 de baterii. Istoricul american Glenn E. Torrey subliniază, în lucrarea sa dedicată participării României la Primul Război Mondial, că, „în locul asalturilor executate de infanteriști cu mâinile goale, artileria, mitralierele și puștile automate aveau să joace un rol hotărâtor în atacurile românilor” (Ib., p. 187). Un impact hotărâtor, putem spune, au avut și asupra moralului soldaților.

Pentru a scoate în evidență acest rol decisiv pe care dotarea tehnică adecvată îl va avea asupra moralului soldaților români în campania din 1917, începem prin a aminti vorbele aceluiași general Berthelot, care socotea că românii, bine înarmați, sunt „nerăbdători să treacă la atac”. Pentru armata germană și cea austro-ungară, bătăliile anului 1917 pe frontul românesc, deși nu s-au încheiat cu o înfrângere propiu-zisă și, în final, România a fost forțată să semneze pace în mod separat, au constituit totuși un eșec. Fără îndoială că înzestrarea corespunzătoare cu armament competitiv și în cantități suficiente a contribuit decisiv asupra moralului și dorinței de a lupta a românilor. La acestea s-au adăugat instruirea adecvată și exercitarea unui leadership mai flexibil decât în vara anului precedent.

Deficiențele privind înzestrarea cu armament antitanc a Armatei Române în bătăliile din zona Stalingrad, pe Frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial.

Al doilea exemplu pe care îl considerăm relevant pentru analiza noastră aduce în atenție tot Armata Română, dar, de data aceasta, în timpul celui de al Doilea Război Mondial, pe Frontul de Est, în bătăliile din zona Stalingradului. Decizia României de a continua operațiile militare alături de puterile Axei și în campania anului 1942 a condus spre dezastrul Armatelelor 3 și 4 române, acestea suferind înfrângeri iremediabile la Cotul Donului, respectiv în Stepa Calmucă. Faza inițială a operației sovietice *Uranus* a avut loc la 19 noiembrie 1942 și a vizat ruperea apărării și pătrunderea în dispozitivele de apărare a celor două armate române. Acest lucru a fost realizat cu succes și a condus la încercuirea Armatei 6 germane, precum și a unui număr de aproximativ 12.000 de soldați români (Otu, Historia, 2020).

Motivul insuccesului apărării diviziilor românești sunt multe, iar analiza acestora nu este unul dintre obiectivele noastre. Cu siguranță, una dintre cele mai importante cauze a fost lipsa armamentului antitanc, insuficient ca număr și necorespunzător din punct de vedere calitativ. Și sovieticii știau acest lucru. Istoricul englez Antony Beevor amintește, în lucrarea sa, „*Stalingrad*”, despre „*frica de tancuri*” a românilor, o teamă care, în opinia noastră, a afectat decisiv componenta morală a puterii de luptă a celor două armate române. Este evident acum, la fel ca și atunci, că moralul scăzut a avut ca sursă și slaba înzestrare cu armament antitanc. În aceeași lucrare, Antony Beevor subliniază, pe de altă parte, determinarea românilor de a lupta, cu toate că erau profund dezavantajați din punct de vedere tehnic: „*Soldații români au rezistat cu vitejie câtorva noi valuri de infanterie sovietică și au reușit să distrugă câteva tancuri, dar, neavând suficiente arme antitanc, erau condamnați*”. (Beevor, 2020, p. 386). Acest lucru scoate în evidență faptul că înzestrarea necorespunzătoare poate fi principalul motiv care contribuie la scăderea moralului și la insuccesul operațiilor militare. Conștientizarea faptului că șansele de a opri pătrunderea tancurilor sovietice erau foarte scăzute a afectat constant și decisiv moralul militarilor români.

La momentul declanșării operațiunii *Uranus*, înzestrarea trupelor românești care erau concentrate în regiunea Stalingrad includea tunuri antitanc Flak 88 mm, un sistem de armament eficient, dezvoltat și remodelat după tunurile antiaeriene germane de același calibru, dar în număr insuficient (câte 1/regiment de infanterie).

De asemenea, forțele române mai dispuneau și de tunurile antitanc Skoda de 37 mm și 47 mm, total ineficiente împotriva blindajului tancului rusesc T-34. Edificatoare, în acest sens, sunt pregătirile făcute comandanților de tancuri sovietici, în ajunul operației *Uranus*, în scopul creșterii moralului acestora, prin executarea de trageri demonstrative cu tunurile antitanc Skoda, capturate de la români. Aceste trageri demonstrative împotriva tancurilor sovietice T-34 au demonstrat ineficiența respectivelor sisteme de armament, loviturile ricoșând din blindaj chiar și de la scurtă distanță (Beevor, 2013, p. 283). Trebuie amintit aici că tunul antitanc „*Reșița*” de cal. 75 mm, armă care-și va dovedi eficiența și superioritate față de modelele amintite, va intra în dotarea Armatei Române doar în anul 1943. Dezvoltarea acestui sistem de armament a venit ca un răspuns pentru a acoperi deficiențele existente, în condițiile în care armata germană a refuzat livrarea sistemelor antitanc promise la începutul campaniei anului 1942, pe Frontul de Est.

Înzestrarea armatei sovietice cu sistemele de rachete terestre ARPR BM-13 („*Katiușa*”) în Campania din Est, în al Doilea Război Mondial

O altă armă a celui de al Doilea Război Mondial cu un efect demoralizant considerabil a fost sistemul de rachete reactive BM-13, cunoscute sub numele de *Katiușa* sau „*orgile lui Stalin*”. Utilizarea lor s-a făcut pe scară largă și sub diferite procedee, atât pe vehicule, cât și sub formă statică, folosind stative, pe timpul celei de a doua conflagrații mondiale. Durata de menținere în serviciu a acestor sisteme de armamente, în diferite configurații, a fost îndelungată, armate de pe glob deținând aceste sisteme până în prezent.

La 14 iulie 1941, ora 15.15, bateria de rachete aflată sub comanda căpitanului rus Flerov a tras primele salve asupra concentrării de trupe germane din proximitatea nodului de cale ferată de la Orsa, în Belarus (Timofeychev, 2018). Soldații germani auzeau atunci pentru prima oară șuieratul înspăimântător al *Katiușei*. Efectul devastator la țintă va contribui în permanență la afectarea moralului soldaților germani, în condițiile folosirii de către sovietici a acestui tip de armament, cu toate că acuratețea lăsa de dorit. Dar, folosite în număr suficient, ulterior montate pe camioane, câștigând, astfel, mobilitate și cu o capacitate de lansare de 16 rachete/salvă, au devenit o armă care, posibil, alături de tancul T-34, au contribuit cel mai mult la obținerea victoriei de către sovietici.

Șeful Statului Major al Forțelor Terestre al armatei germane la acea vreme, generalul Franz Halder, nota, în jurnalul său, că „... *rușii au folosit o armă necunoscută până acum. Arma a distrus stația de cale ferată de la Orsa, trupele și echipamentul militar. Metalul se topea, iar solul ardea. Impactul psihologic asupra soldaților este grav, aceștia pierzându-și dorința de a lupta*”. (Ib.).

Până la sfârșitul războiului, rușii au înființat mai mult de 500 de baterii de *Katiușa* și au produs peste 10.000 de sisteme și peste 12 milioane de rachete. Conștienți de efectul distrugător la țintă, coroborat cu capacitatea de a demoraliza trupele inamicului, prin zgomotul infernal și înspăimântător produs în momentul lansării rachetelor, sovieticii au adus sistemele de lansare până la porțile Berlinului, în 1945, *Katiușa* reprezentând una dintre armele emblematice ale Armatei Roșii în cel de al Doilea Război Mondial.

Fiabilitatea scăzută a puștilor de asalt americane M-16 pe timpul conflictului din Vietnam

Ultimul exemplu pe care dorim să îl aducem în discuție face referire la fiabilitatea scăzută a puștilor de asalt americane M-16, intrate în înzestrarea forțelor americane în 1966, pe timpul conflictului din Vietnam. Pușca de asalt M-16, produsă de compania Colt, s-a vrut, la acea vreme, un înlocuitor modern și mai eficient al predecesoarei M-14. Problemele apărute în funcționarea acestei arme și, mai ales, amploarea implicațiilor asupra moralului militarului angajat în acțiuni de luptă sunt redată foarte bine de următoarea mărturie a unui veteran american al conflictului: „*cel mai ciudat lucru într-un schimb de focuri este zgomotul rateului pe care arma ta îl face. Într-o secundă, realizezi că singurul lucru care te poate proteja împotriva inamicului nu funcționează și o cursă contra timpului începe...*”. (O’Connell, 2020).

Se pare că aceste incidente în funcționarea armamentului au fost destul de frecvente, ceea ce a determinat polemici la nivel politico-militar înalt privind oportunitatea înzestrării contingentelor americane dislocate în Vietnam. Soldații reclamau probleme referitoare la încărcarea în mod automat, extracția tubului cartuș și rateuri repetate. În aceste condiții, comandantul contingentului american, generalul William Westmoreland, a cerut o comisie tehnică din Statele Unite pentru a investiga problema respectivă. Motivele disfuncționalităților au fost variate și au ținut atât de ineficiența întreținere a armamentului, în mare parte din cauza lipsei de interes a soldaților, cât și din motive tehnice ce au implicat utilizarea unei pulberi

diferite, în scopul de a crește viteza inițială a glonțului. Ruginirea rapidă a tubului cartuș, în climatul extrem de umed, a fost o altă cauză identificată ce a generat disfuncționalități ale armei.

Indiferent de motivele care au generat funcționarea necorespunzătoare a puștilor de asalt M-16, în permanență, în mintea soldatului american a planat ideea posibilității experimentării unui rateu în executarea focului, cel puțin în faza inițială a conflictului. Acest fapt a afectat constant moralul soldaților, având în vedere mediul de operare dificil care a presupus, de multe ori, patrularea și executarea operațiilor în mod independent de către unități și subunități de valoare mică.

După cum am afirmat, sunt nenumărate exemplele care pun în evidență rolul pe care noile sisteme de armament și tehnică de luptă îl au asupra moralului militarilor. În acest sens, amintim efectele produse de avioanele germane de bombardament în picaj (Junkers Ju 87 „STUKA”) asupra moralului aliaților în debutul celui de al Doilea Război Mondial. De asemenea, cu siguranță, moralul militarilor egipteni a fost ridicat în faza inițială a operațiilor Războiului de Yom Kippur (1973), când, anticipând un contraatac cu blindate al israelienilor, subunitățile de infanterie egiptene au fost înzestrate cu un număr considerabil de arme antitanc. Gherilele mujahedine au primit un real sprijin, cu efecte asupra voinței de a rezista și a lupta a luptătorilor, prin obținerea sistemelor de armament antiaerian de tip MANPAD, capabile să doboare elicopterele de atac sovietice.

În urma acestor scurte analize, dorim să reliefăm implicațiile pe care înzestrarea cu armament o poate avea atât asupra moralului forțelor proprii, cât și asupra inamicului, cu efecte deopotrivă pozitive sau negative.

IMPERATIVE PRIVIND GESTIONAREA COMPONENTEI MORALE A PUTERII DE LUPTĂ ÎN CONDIȚIILE CÂMPULUI DE LUPTĂ MODERN

Considerente doctrinale și operaționale

Doctrinile fundamentează întrebuițarea forțelor armate în operațiile militare și, totodată, plasează omul ca resursă principală, subliniind faptul că această resursă este potențatorul puterii de luptă a structurilor de forțe. Astfel, de modul în care resursa umană este exploatată depinde, în mare măsură, succesul operațiilor militare.

Într-o analiză asupra operațiilor militare ale viitorului, NATO identifică o serie de principii care vor direcționa aceste operații pentru a răspunde eficient provocărilor

viitorului. Aceste principii fac referire la nevoia de a cunoaște inamicul, dar și la necesitatea de a înțelege aspectele umane în raport cu acțiunile militare, precum și datorita de a lupta cu scopul de a câștiga, fapt ce presupune adaptarea permanentă la mediul operațional. Ultimul principiu care, în opinia noastră, este imperativ și complementar celorlalte face referire la menținerea permanentă a moralului ridicat, acest lucru asigurând o premisă solidă pentru continuarea eforturilor în scopul obținerii victoriei (Framework for Future Alliance Operations, 2018, p. E-1). Doctrina NATO *identifică realizarea și prezervarea moralului ridicat* ca unul dintre principiile operațiilor (AJP-1, Allied Joint Doctrine, 2017, pp. 1-14), iar Doctrina NATO pentru planificarea operațiilor subliniază faptul că acest aspect este, de multe ori, mult mai critic pentru executarea operațiilor militare decât aspectele fizice (AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations, 2019, pp. 2-13).

Unul dintre elementele abordării manevriere a operațiilor este reprezentat de capacitatea de a induce șoc asupra inamicului, în scopul afectării componentei psihologice și, implicit, a moralului acestuia. Prin inducerea șocului se urmărește afectarea coeziunii, înțelegerii și voinței de a lupta a inamicului. (FT 1, Doctrina operațiilor forțelor terestre, 2017, p. III-8). Raportându-ne la obiectivele demersului nostru, considerăm relevant a evidenția modalitatea în care înzestrarea cu noi sisteme de armament contribuie la realizarea șocului. Efectele șocului generează modalități de răspuns inadecvate și ineficiente ale inamicului, iar acest lucru are la bază devansarea acestuia în procesul decizional, exploatarea oportunităților efemere, surprinderea etc. (ATP-3.2.1., pp. 1-18). Pentru realizarea acestor deziderate, sistemele de armament, tehnica de luptă și alte echipamente militare moderne și performante sunt esențiale, creând efecte atât asupra moralului inamicului, cât și asupra celui al forțelor proprii.

În consecință, în opinia noastră, pentru lovirea inamicului în adâncime sunt necesare capacități blindate, materializate prin structuri tactice robuste. Aceste structuri trebuie înzestrate cu platforme moderne cu mobilitate și viteză ridicate, protecție activă și pasivă, dar și putere de foc mare pentru realizarea efectelor specifice inducerii șocului. De asemenea, ele trebuie sprijinite corespunzător cu mijloace aeriene de atac care să execute misiuni de *sprijin aerian apropiat/close air support/CAS* și *interdicție aeriană/air interdiction/AI*, acest lucru potențând voința și determinarea militarilor.

Sistemele de armament cu bătaie lungă, letalitate și precizie ridicată asigură posibilitate de a lovi prin surprindere centrele de greutate ale inamicului sau cerințele critice ale acestora. Înzestrarea cu sisteme antitanc moderne de tip „*trage și uită*” conferă un confort psihologic militarilor atât din perspectiva deținerii unei capabilități eficiente de lovire a blindatelor inamicului, cât și datorită faptului că echipa antitanc poate părăsi locația imediat după lansare, evitând, astfel, angajarea de către inamic.

Monitorizarea acțiunilor forțelor debarcate care acționează în medii specifice restricționate, în special în mediu urban dens, cu ajutorul dronelor generează, de asemenea, un efect moralizator pentru militari. Conștientizarea de către aceștia a faptului că dețin un avantaj tehnologic semnificativ față de un inamic care, de regulă, acționează în mod neconvențional oferă și avantaje în plan psihologic.

De asemenea, realizarea eficientă a comunicațiilor aduce avantaje nu numai din punct de vedere operațional, ci și în plan moral. Permanenta legătură cu eșalonul superior sau cu centrele tactice de comandă a operațiilor le confirmă militarilor posibilitatea asigurării sprijinului cu foc necesar sau evacuarea medicală dacă este necesar, asigurarea acestui din urmă serviciu având un impact major asupra moralului pe câmpul de luptă.

Instruirea și pregătirea militarilor

Pregătirea și instruirea individuală și colectivă a militarilor, raportate la înzestrarea cu noi sisteme de armament, au un rol esențial în modelarea componentei morale a capacității de luptă și, implicit, a puterii de luptă. Constituirea de noi capabilități militare materializate prin sisteme de armament se consideră îndeplinită când integrarea tuturor aspectelor ce țin de DOTMLPFI³ este realizată, instruirea fiind un element obligatoriu.

Astfel, instruirea permanentă pentru crearea coeziunii la nivelul unității/marii unități, dar și pentru dobândirea deprinderilor necesare întrebunțării eficiente a armamentului și echipamentelor militare se realizează prin: ședințe de cunoaștere a armamentului și instrucție periodică, inclusiv prin folosirea poligoanelor virtuale,

³ DOTMLPFI (doctrine, organisation, training, materiel, leadership, personnel, facilities, interoperability/doctrină, organizare, instruire, materialul propriu-zis, leadership, personal, facilități și sprijin logistic, interoperabilitate) este un concept statuat de către Departamentul pentru apărare (DOD) a SUA în anul 2009 pentru a desemna cerințele esențiale pentru constituirea unei capabilități militare.

trageri experimentale și demonstrative, exerciții tactice cu trageri de luptă, aplicații tactice, exerciții cu trageri de luptă/exploatarea tehnicii de luptă în condiții deosebite și în medii specifice.

Determinări psihosociale ale moralului militarilor

Gestionarea eficientă a factorilor și parametrilor care influențează moralul trupelor și, implicit, realizarea puterii de luptă necesare prevalenței pe câmpul de luptă trebuie să aibă în vedere o abordare multidimensională a acțiunii militare, luând în considerare o serie de aspecte ce țin de:

- asigurarea unor condiții de trai decente, incluzând furnizarea de servicii sau facilități de bază pentru familiile militarilor, precum și acordarea de sprijin/consiliere membrilor familiilor militarilor dislocați în teatrele de operații/zonile de conflict;
- demonstrarea și convingerea familiilor militarilor angajați în acțiuni militare în teatrele de operații internaționale, referitor la justetea cauzei și legitimitatea acțiunilor; medierea legitimității acestor acțiuni, contribuindu-se, astfel, la reducerea tendinței societății civile de a „*demoniza*” membrii forțelor armate angajate în conflicte (British Ministry of Defence, *Developing Leaders*, p. 90);
- asigurarea unei consilieri psihologice și, în caz de necesitate, tratamente post-traumatice pentru contracararea efectelor stresului post-conflict și/sau post-traumatic;
- realizarea și exercitarea unui leadership eficient atât la nivelul unităților și marilor unități, cât și la nivel central, dublat de alocarea și gestionarea rațională a resurselor, acest ultim lucru fiind, deopotrivă, un factor mobilizator pentru militari și o datorie față de societate privind cheltuirea fondurilor publice; aceste situații vor evidenția că „*viața personalului ... reprezintă bunul cel mai de preț încredințat tuturor comandanților*” (FT 1, p. 1-21);
- crearea unui climat care să ofere posibilitate militarilor de a promova pe criterii de competență, meritele fiind recunoscute ca atare;
- realizarea constantă de investiții ale statului în echipamente militare, tehnică de luptă și sisteme noi de armament care să maximizeze șansele de a obține succesul pe câmpul de luptă, în același timp cu creșterea *abilității de supraviețuire*.

Având în vedere aspectele actuale ce țin de gestionarea eficientă a componentei morale a puterii de luptă, am dori să subliniem existența unei relații directe între cultura și climatul organizațional al instituției militare, pe timp de pace, și menținerea ridicată a moralului militarilor, pe timp de conflict. Studiile de specialitate evidențiază conexiunea din perspectiva factorului motivațional, inclusiv implicațiile pentru morala soldatului. În această idee sunt identificate *motivația de serviciu*, care stă la baza *motivației pentru pregătirea de luptă* și care generează finalmente *motivația de luptă* (Arădăvoaice, Niță, 1996, p. 51). Astfel, putem afirma că un climat organizațional sănătos va genera premisele unui moral ridicat. De asemenea, manifestarea constantă a interesului factorul politic pentru realizarea acestui climat joacă un rol semnificativ. Ținând cont de faptul că „*sprrijinul național necondiționat și total*” este important în susținerea operațiilor militare (FT 1, p. 1-21), decidentului politic îi revine, practic, datoria atât față de armată, cât și față de societate de a investi constant în înzestrarea forțelor armate.

CONCLUZII

O analiză amplă a implicațiilor pe care înzestrarea cu echipamente militare (în special cu sisteme de armament) o are asupra componentei morale a puterii de luptă a unei structuri militare necesită investigații și demersuri mult mai laborioase.

În opinia noastră, realizarea unor studii de caz comparative, în situația în care înzestrarea cu armament a fost diferită în etape ale aceluiași conflict, poate genera rezultate relevante în acest sens. Măsurarea nivelului moralului poate fi o mare provocare și, în sprijinul atingerii acestui scop, analiza obiectivă a mărturiilor și a jurnalelor acțiunilor militare ale unităților sunt reale surse pentru obținerea unor rezultate concludente ale cercetării. Eficiența în luptă raportată la resursele angajate poate fi, de asemenea, un indice asupra nivelului moralului militarilor. Nu întodeauna rezultatele pe câmpul de luptă au fost cele așteptate, având în vedere cantitatea de forțe și mijloace angajate. Edificator, în acest context, este conflictul ruso-finlandez (30 noiembrie 1939 – 12 martie 1940), cunoscut și ca *Războiul de iarnă*, în care sovieticii, în ciuda resurselor semnificative angajate, au suferit pierderi disproporționate în raport cu capacitatea fizică dezvoltată de armata finlandeză la acea vreme.

În prezent, prin intermediul tehnologiilor de vârf, dar și prin experiența acumulată în domeniul psihologic se pot realiza simulări în care nivelul moralului

și voința de a lupta a militarilor se pot măsura obiectiv, cu rezultate relevante pentru potențiale situații. Interesul pentru gestionarea acestei componente a puterii de luptă este în continuă creștere, organizațiile militare realizând că moralul militarilor va fi principala sursă în condițiile tendinței generale de a reduce efectivele generale, dar și costurile pentru apărare. (Strategic Foresight Analysis, 2017, p. 57). Efective militare reduse implică sisteme de armament cu precizie, letalitate și rază de acțiune crescută. Superioritate acestora și, mai ales, evidențierea acesteia, coroborată cu conștientizarea ei (atât de către forțele proprii, cât și de către inamic), pot reprezenta un garant pentru menținerea unui moral ridicat al militarilor.

Revenind la rolul și implicațiile pe care înzestrarea cu noi sisteme de armament o are asupra componentei morale a puterii de luptă, dorim să subliniem, încă o dată, faptul că „*încrederea în echipamentul militar și realizarea eficientă a sprijinului logistic reprezintă o sursă a moralului militarilor*” (Army Doctrine Publication, Land Operations, pp. 3-9). Ținând cont de această realitate, statul și organizația militară, prin decidenții săi, trebuie să urmărească în permanență înzestrarea structurilor militare cu echipamente, tehnică de luptă și sisteme de armament performante, care să răspundă eficient cerințelor operațiilor.

Înzestrarea corespunzătoare și menținerea unei forțe cu o capacitate de luptă ridicată, sub toate aspectele, presupun costuri mari. Angajarea acestei forțe în operații militare, în special în cele de luptă, crește substanțial aceste costuri care, de regulă, nu se rezumă la cele materiale și financiare. Dar, totodată, neglijarea modului de realizare și pregătire a forței sub aspect conceptual, fizic și moral va cauza insucces în executarea respectivei operații militare, fapt ce aduce implicații de o amploare substanțial mai mare.

În concluzie, operațiile militare generate de provocările diversificate ale viitorului vor presupune o calibrare multidimensională, incluzând, cu siguranță, modelarea adecvată a componentei morale a puterii de luptă. Înzestrarea corespunzătoare va potența progresiv acest aspect uman al puterii de luptă a structurilor militare, atât de necesară pentru obținerea succesului în operații. Energia astfel obținută va genera, la rândul ei, premisele prezervării și perpetuării unui moral ridicat.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arădăvoaice, Gh., Niță, L.D. (1996). *Motivația și motivarea în domeniul militar*. București: Academia de Înalte Studii Militare.
2. Beevor, A. (2020). *Stalingrad*. București: Editura Litera.

3. Beevor, A. (2013). *Al Doilea Război Mondial*. București: Editura RAO Class.
4. Du Bois, E.L., Wayne, P.H., Jr., Low, L.J. (1997). *A Concise Theory of Combat*. SUA: Post Graduate School, Institute for Joint Warfare Analysis.
5. Buța, V., Alexandrescu, G., Dumitru, D. (2004). *Elemente dinamice ale câmpului de luptă modern – puterea de luptă*. București: Editura Universității Naționale de Apărare.
6. O'Connell, J. (2020). *The M16 in Vietnam: A History of the Weapon's Effectiveness in the Vietnam War and the Necessity of its Creation*, <https://philologiavt.org/article/10.21061/ph.228/>, accesat la 6 ianuarie 2021.
7. Duțu, P. (2001). *Moralul militarilor*. București: Academia de Înalte Studii Militare.
8. Otu, P. (2017). *România în Primul Război Mondial. Beligeranța 1916-1917*. București: Editura Litera.
9. Otu, P. (2020). *Secvența românească a bătăliei de la Stalingrad*. În *Historia*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/secventa-romaneasca-a-bataliei-de-la-stalingrad>, accesat la 18 decembrie 2021.
10. Gl. Patton, G. (1944). *A letter to his son*, <https://www.artofmanliness.com/articles/manvotional-a-letter-from-general-george-s-patton-to-his-son/>, accesat la 6 ianuarie 2021.
11. Scipanov, L.V., Nistor, F. (2020). *Aspects of scientific research in military sciences*. Proceedings of the 14th International Management Conference „*Management Sustainable Organizations*”. București.
12. Timofeychev, A. (2018). *Russia Beyond. Katyusha: 5 facts about the most fearsome weapon of WWII*, <https://www.rbth.com/history/328229-katyusha-5-facts-about>, accesat la 7 septembrie 2021.
13. Torrey, E.G. (2018). *România în Primul Război Mondial*. București: Editura Meteor Publishing.
14. *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
15. British Ministry of Defence. *Army Doctrine Publication, Land Operations*. Great Britain: Land Warfare Development Centre.
16. *FT 1 – Doctrina operațiilor Forțelor Terestre* (2017). București: Statul Major al Forțelor Terestre.
17. North Atlantic Treaty Organization (2017). *Allied Joint Publication 1 (AJP-1). Allied Joint Doctrine*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
18. North Atlantic Treaty Organization (2019). *Allied Joint Publication 3 (AJP-3)*.
19. North Atlantic Treaty Organization (2019). *Allied Joint Publication 5 (AJP-5). Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
20. North Atlantic Treaty Organization (2018). *Allied Tactical Publication 3.2.1 (ATP-3.2.1). Allied Land Tactics*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
21. North Atlantic Treaty Organization (2018). *Framework for Future Alliance Operations*.
22. North Atlantic Treaty Organization (2017). *Strategic Foresight Analysis*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
23. US Headquarters Department of the Army (2019). *Army Doctrine Publication (ADP-6.0). Mission Command-Command and Control of Army Forces*. SUA: Washington, D.C., <https://armypubs.army.mil/>, accesat la 2 septembrie 2021.